

Llàntia amb doble bec. Documentat en Sa Caleta. Peça A.XVIII.5. s. VIII a.C..

Des dels primers contactes comercials el món Fenici, a causa de la seva situació geogràfica, en el llevant del creixent fèrtil, va poder comptar amb mercaderies i minerals de diferents procedències, aquesta posició li va permetre comerciar amb productes elaborats i de luxe, per a les capes socials més importants de les diferents societats de l'època. És lògic que es desenvolupés una potent indústria artesanal de productes i derivats com l'ivori, la plata, el bronze, la fusta, o la construcció de vaixells.

L'artesanía es va desenvolupar des d'aquestes bases permetent un conjunt de productes molt demandats en tot el Mediterrani. L'alt grau de perfecció i de desenvolupament decoratiu va permetre que aconseguissin un gran prestigi i demanda.

Treballs en ivori, estatuària religiosa, elements de joieria, són diverses de les manifestacions manufactureres demandades per les elits socials dels diversos poders en el mediterrani.

En Sa Caleta, no existeixen rastres específics que ens indiquin un desenvolupament de productes artesanals específics. No obstant això, donat la

seva situació geogràfica, pont entre diverses rutes comercials, resulta lògic que es desenvolupés de manera primerenca una indústria dedicada a la navegació amb treballs reparació i recondicionament de navilis ja en trànsit ja en escala, així com l'avituallament d'aliments i d'aparells per als vaixells.

En el registre arqueològic destaca la presència de fusaiolas que ens indiquen un treball d'elaboració de teixits per a probablement consum propi.

Amb l'expansió dels fenicis pel Mediterrani es van estendre novetats tècniques que facilitaven i augmentaven la producció, com el torn, però també unes altres que aconseguien major perfecció en els productes.

LA REVOLUCIÓ DEL TORN

Un dels grans avanços que van portar els fenicis va ser el torn per a ceràmica, introduït en la Península Ibèrica en el s. VIII a. C. Amb ell, es podien produir major nombre de peces en menys temps, amb un gruix homogeni i es facilitava la decoració.

Els fenicis que es van assentar en l'extrem més occidental del Mediterrani elaboraven ceràmica a torn en la seva majoria, destacant les que tenien aplicada engalba vermella: se submergia la peça en argila diluïda en aigua, la qual cosa la feia impermeable i li donava un color vermellós. Una altra decoració molt característica és la de bandes bícromes en vermell i negre: s'empraven pigments extrets de l'òxid de ferro i l'òxid de manganès per a decorar amb bandes.

Les formes ceràmiques també eren variades: S'organitzen en grups per la seva funció, els contenidors, com les àmfores o la ceràmica de taula, com els plats d'engalba vermella, els bols o les gerres i finalment la ceràmica de cuina. Individualment el conjunt ceràmic es compon de tipus com són les àmfores, *pithoi*, gerres i gerros, plats, grans contenidors, morters, trípodcs, llucanes...

Destaquen en el món fenici els plats amb una vora molt ampla, molt poca profunditat i molts d'ells engalbats.

A l'ésser un enclavament de nou encuny, els materials ceràmics trobats en Sa Caleta són en major part de procedència forana. Al seu torn predomina en la seva gran majoria la ceràmica a torn enfront de la ceràmica a mà.

El material documentat es compon de ceràmica a torn 84.67%, ceràmica a mà 15.33%
Dins de la ceràmica a Torn el 86.03% pertanyen a Àmfores,

Àmfores de producció Fenícia de l'àrea occidental del Mediterrani un 94.21%

Àmfores Fenícies centro-mediterrànies 5.51%

Àmfores de tallers orientals 0.28%.

Sobre el total de gots a torn no amfòrics:

- Gerros i gerres 44,14%
- Plats amb i sense engalba vermella 21,38%
- Bols amb i sense engalba vermella 6,90%%o
- Bols de ceràmica grisa 14,48%
- Bols trípodas 4,83%
- Llucanes 8,28%

El major conjunt de les produccions de les ceràmiques a torn són els recipients contenidors: les àmfores. Aquests recipients són necessaris per a l'emmagatzematge i transport de productes com l'oli o el vi. La fabricació de gots i àmfores és un indicatiu de l'estat de desenvolupament d'una societat. La necessitat d'exportació de productes i excedents obliga a la fabricació dels elements necessaris per al seu transport. L'absència d'aquests necessaris contenidors ens indica que l'economia local encara era de subsistència i que mancaven d'excedents per a l'exportació.

Les formes ceràmiques també eren variades. S'organitzen en grups per la seva funció: les ceràmiques contenidors, com les àmfores, o la ceràmica de taula, com els plats d'engalba vermella, els bols o les gerres, i finalment, la ceràmica de cuina. Individualment el conjunt ceràmic es compon de tipus com són les àmfores, *pithoi*, gerres i gerros, plats, grans contenidors, morters, trípodcs, llucanes... Destaquen en el món fenici els plats de peix, amb una ala molt ampla, molt poca profunditat i molts d'ells engalbats.

La major part del material documentat procedeix de la zona del Mediterrani Occidental, on se situaven les colònies de Gadir, Malaka i La Fonteta. Una part més reduïda pertany a materials provinents de Cartago i el seu entorn. Finalment es documenten algunes produccions procedents de la zona del Mediterrani oriental.

Les produccions, sobretot dels grans contenidors, són ceràmiques necessàries per a l'emmagatzematge i transport de productes com l'oli o el vi. A fabricació de gots i àmfores és un indicatiu de l'estat de desenvolupament d'una societat. La necessitat d'exportació de productes i excedents obliga a la fabricació dels elements necessaris per al seu transport. L'absència d'aquests necessaris contenidors ens indica que l'economia local encara era de subsistència i que mancaven d'excedents per a l'exportació.

L'ART DELS METALLS

Els fenicis eren excel·lents artesans del metall. En la Península Ibèrica extreien coure, estany, ferro, plom, or i plata, i allí on es van instal·lar, van introduir noves tècniques d'extracció i de processament del metall, com la copel·lació, i van emprar forns més especialitzats per a la fosa i producció del metall. Els bols metàl·lics en bronze, plata o or eren una de les elaboracions fenícies que s'exportaven per tot el Mediterrani i Pròxim Orient com a objecte de luxe. Per a fabricar-los usaven les tècniques d'estampat i el repujat, decorant els objectes metàl·lics amb motius orientals i egipcis.

Igual d'hàbils eren els fenicis en l'orfebreria. Els fenicis van introduir en el Mediterrani occidental noves tècniques com el granulat o la filigrana, que permetien elaborades i complexes decoracions amb un major aprofitament del metall.

En l'excavació de Sa Caleta dels anys 80 s'han documentat un conjunt relativament nombrós d'elements metàl·lics, bronze, ferro i plom. Entre els quals destaquen, diversos hams, alguns punxons, fíbules, una punta de fletxa, un ponderal i un petit ganivet afalcat.

Un altre element important per a constatar treballs relacionats amb la metal·lúrgia, són diversos nòduls de mineral que s'han trobat en nombroses habitacions de Sa Caleta, en part poden identificar-se, a través de la seva composició isotòpica, amb els jaciments miners d'Eivissa. Entre els altres objectes analitzats cal esmentar els semiproductes i els residus del procés metal·lúrgic trobats en les excavacions del jaciment de Sa Caleta en la costa sud de l'illa d'Eivissa (Ramón, 2007). Les anàlisis dels objectes reflecteixen l'existència d'una producció metal·lúrgica en Sa Caleta, basada en l'ús de minerals procedents de l'illa i també forans, perquè les anàlisis realitzades demostren que en els tallers de Sa Caleta no sols es va treballar amb minerals procedents de s'Argentera i Ca Vincent Casetes sinó, al seu torn, de la zona de Serra Morena.

La limitació cronològica de l'assentament fenici de Sa Caleta, en un període comprès entre finals del segle VII a. C. i principis del VI a. C., confirma indirectament una possible datació preromana per a les petjades de mineria antiga localitzades en l'àrea de s'Argentera. A més de l'ús de recursos locals, els resultats preliminars suggereixen clars indicis per a un transport/comercio de metalls en aquesta època primerenca (cf., Ramon et al ., 2011).

L'evidència més clara del treball de metal·lúrgia en Sa Caleta la trobem en les restes documentades a l'habitació XV del Barri Sud. Espai dotat d'un forn per a

la forja de ferro en la seva part central, en el qual es tractaria i fondria el metall, associat a aquesta funció s'han documentat la base d'una àmfora com a contenidor de possiblement aigua, i un molí que permetia tractar el mineral prèviament a la seva fosa.

Al llarg de l'espai de l'habitació s'han documentat nombrosos fragments de toveres i coques sub-circulars d'escòries del procés metal·lúrgic. (veure pla de l'habitació XV). Els treballs relacionats amb la metal·lúrgia es realitzen a petita escala en forns poc elaborats. S'han documentat restes de treball metal·lúrgic en nombroses habitacions repartides al llarg de tot el jaciment.